

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Прапозыцыю на вучэбнай рабоце

В. Данільчанка

(дата зацвярджэння)

Рэгістрацыйны № УД- 1272 / вуч.

КУЛЬТУРА МАЎЛЕННЯ

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі

па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці:

1-23 01 10 Літаратурная работа (па напрамках)

для напрамку спецыяльнасці:

1-23 01 10-02 Літаратурная работа (рэдагаванне)

2015 г.

Вучэбная праграма складзена на падставе адукацыйнага стандарту АСВА 1-23 01 10-2013 і вучэбнага плана Е 23-194, зацверджанага 30.05.2013.

СКЛАДАЛЬНІКІ:

В.Д. Бардзіян, старшы выкладчык кафедры стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта;
А.У. Дуброўскі, дацэнт кафедры стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пракакол № 10 ад 26.05.2015 г.);

Вучэбна-метадычнай камісіяй Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пракакол № 11 ад 29.06.2015 г.)

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Характарыстыка вучэбнай дысцыпліны. Вучэбная дысцыпліна «Культура маўлення» з'яўляецца важным этапам прафесійнай падрыхтоўкі студэнтаў па спецыяльнасці «Літаратурная работа (рэдагаванне). Культура маўлення як лінгвістычная навука вывучае сукупнасць і сістэму камунікатыўных якасцей. Камунікатыўныя якасці маўлення – гэта такія яго асаблівасці, якія аптымальна забяспечваюць патрэбы зносін і сведчаць пра высокую маўленчую культуру. У якасці асноўных асаблівасцей маўлення вылучаюцца правільнасць, дакладнасць, чысціня, лагічнасць, багацце, выразнасць і дарэчнасць (класіфікацыя распрацавана Б. М. Галавіным). Культуру маўлення прынята разглядаць як навуковую дысцыпліну, для якой цэнтральнымі з'яўляюцца: 1) праблема літаратурнай нормы, яе тэарэтычная культуралагічная інтэрпрэтацыя; 2) рэгулятыўны аспект, які прадугледжвае падтрымку і абарону рускай і беларускай моў ад неспрыяльных і разбуральных уплываў. Таму асаблівую ўвагу набывае знаёмства слухачоў (студэнтаў) з формамі кадыфікацыі літаратурнай мовы, са складанымі працэсамі фарміравання моўнай нормы, прычынамі суіснавання розных акцэнталагічных, граматычных, арфаграфічных варыянтаў нормы. Структурна дысцыпліна складаецца з двух модуляў.

Роля і месца вучэбнай дысцыпліны ў сістэме падрыхтоўкі спецыяліста. Падрыхтоўка будучых літаратурных рэдактараў з універсітэцкай адукацыяй прадугледжвае фарміраванне маўленчых кампетэнцый на прафесійным узроўні. Вывучэнне факультатыву «Культура маўлення» фарміруе ўменні і навыкі, неабходныя для правядзення рэдактарскага аналізу паданалізнага тэксту і для магчымага яго карэктавання ў інтарэсах аўтара і чытача (слухача, гледача). Такім чынам ствараюцца ўмовы для самарэалізацыі ў межах абранай спецыяльнасці і для матывацыі прафесійнага развіцця.

Сувязі вучэбнай дысцыпліны з іншымі дысцыплінамі вучэбнага плана. Вывучэнне факультатыву «Культура маўлення» базіруецца на ведах, атрыманых па дысцыплінах «Мова сродкаў масавай камунікацыі», «Стылістыка», і суправаджаецца паглыбленымі міжпрадметнымі сувязямі з дысцыплінай «Методыка рэдагавання». Гэта дапамагае выпрацоўцы ўсвядомленага падыходу да праўкі беларуска- і рускамоўных тэкстаў.

Мэты і задачы вучэбнай дысцыпліны. Мэта вывучэння факультатыву «Культура маўлення» – пашырыць і паглыбіць веды студэнтаў пра базавыя паняцці культуры маўлення (літаратурную мову, нормы мовы, моўны стандарт і экспрэсіўныя сродкі маўлення, моўную асобу, віды і формы маўлення, маўленчы этыкет, маўленчы густ і інш.) і выпрацаваць у іх прафесійныя навыкі валодання маўленчай культурай.

Пастаўленая мэта патрабуе вырашэння наступных задач:

- даць неабходныя веды па наступных базавых тэмах: «Моўная норма», «Тыпы нормаў», «Камунікатыўныя якасці маўлення»;
- пашырыць веды студэнтаў пра нарматыўнасць на стылістычным узроўні, пра адступленні ад нормаў як сродкі выразнасці ў адных выпадках і як пра маўленчыя недахопы – у іншых;

- пазнаёміць з некаторымі метадамі выпраўлення памылак і недахопаў на розных моўных узроўнях, а таксама з асноўнымі арталагічнымі слоўнікамі сучасных беларускай і рускай моў;

- навучыць прымяняць атрыманыя тэарэтычныя веды на практыцы, у прыватнасці пры аналізе тэкстаў розных відаў і жанраў; скарэктываваць навыкі студэнтаў у галіне арфаэпіі, граматычнай стылістыкі, у выбары і ўжыванні слова.

Патрабаванні да асваення вучэбнай дысцыпліны. У выніку вывучэння факультатыву «Культура маўлення» студэнт павінен:

ведаць:

- асноўныя паняцці культуры маўлення як лінгвістычнай дысцыпліны;
- характарыстыкі камунікатыўных якасцей маўлення;
- патрабаванні да культуры маўлення журналіста і рэдактара;

умець:

- адрозніваць імператыўныя і дыспазітыўныя моўныя нормы;
- размяжоўваць маўленчыя з’явы нарматыўнай і ненарматыўнай варыянтнасці;
- знаходзіць у тэкстах выпадкі парушэння патрабаванняў да культуры маўлення і кваліфікаваць іх;

валодаць:

- навыкамі карыстання нарматыўнымі слоўнікамі і даведнікамі;
- навыкамі выпраўлення тыповых моўных памылак у тэкстах розных стыляў.

Характарыстыка метадаў і тэхналогій навучання. Пры навучанні факультатыву «Культура маўлення», акрамя традыцыйных, выкарыстоўваецца метады інтэрактыўны, арыентаваны на больш шырокае ўзаемадзеянне студэнтаў не толькі з выкладчыкам, але і адзін з адным, на дамінаванне актыўнасці навучэнцаў у адукацыйным працэсе. Практыкуецца праблемны падыход да навучання. Гэта дае студэнту магчымасць сканструяваць уласны алгарытм навучання, які дапамагае ўсвядоміць асноўныя характарыстыкі аўтарскага тэксту, выявіць яго становішчыя і адмоўныя якасці, ролю і месца кожнай моўнай адзінкі ў яго структуры, чытацкі адрас і сфармуляваць прапановы па ўдасканаленні тэксту. У практыцы выкладання спецкурса выкарыстоўваюцца камп’ютарныя тэхналогіі, электронная бібліятэка, сайтавае суправаджэнне навукова-метадычнага забеспячэння адукацыйнага працэсу.

У адпаведнасці з тыповым вучэбным планам на вывучэнне факультатыву «Культура маўлення» адведзена 136 аўдыторных гадзін. Дысцыпліна вывучаецца пры вочнай форме навучання на першым і другім курсах у першым, другім, трэцім і чацвёртым семестрах (па 34 аўдыторныя гадзіны) з формай кантролю ведаў – залікам у кожным семестры. Прадугледжана напісанне рэфератаў і выкананне чатырох тэстаў у кожным семестры.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ ПА МОДУЛЯХ

Модуль 1 «Нарматыўны аспект культуры маўлення»

1. Уводзіны

Культура маўлення ў яе гістарычным развіцці . Сучасная беларуская мова – адна з асноўных форм існавання беларускай нацыянальнай культуры. Мова і маўленне. Культура маўлення – валоданне нормамі вуснай і пісьмовай форм літаратурнай мовы. Нармалізацыя і нарматыўнасць мовы.

2. Нормы беларускай літаратурнай мовы

Норма – пашыранае і агульнапрынятае выкарыстанне моўных сродкаў. Гісторыя выпрацоўкі літаратурных норм. Варыянтнасць і норма. Тыпы і разнавіднасці маўленчых памылак і шляхі іх ліквідацыі.

3. Правільнасць маўлення і арфаэпічныя нормы

Нормы вымаўлення зычных гукаў нацыянальнай беларускай мовы. Кадыфікаванае вымаўленне галосных гукаў, гукаспалучэнняў у словах і спалучэннях слоў нацыянальнай беларускай мовы. Прычына парушэнняў вымаўленчых нормаў. Інтанацыйныя нормы.

4. Акцэнталагічныя нормы

Сістэма націску ў беларускай літаратурнай мове. Акцэнталагічная варыятыўнасць на ўсіх узроўнях мовы. Ненарматыўныя варыянты. Адхіленні ад акцэнталагічных нормаў.

5. Арфаграфічныя нормы

Нарматыўнасць перадачы на пісьме гукаў і іх спалучэнняў. Асаблівасці кадыфікаванага правапісу, заснаванага на фанетычным прынцыпе (адпавядае вымаўленню). Нарматыўнасць правіл правапісу, заснаваным на фанематычным (блізкім да марфалагічнага) прынцыпе. Кадыфікаванае адлюстраванне на пісьме асіміляцыйных працэсаў гукаў мовы. Правілы напісання асіміляцыйнай і этамалагічнай мяккасці гукаў. Правільнасць перадачы на пісьме вялікай і малой літары. Правілы пераносу. Адхіленні ад норм літаратурнага вымаўлення пад уплывам напісання і прычыны памылковага правапісу.

6. Словаўтваральныя нормы

Словаўтваральныя нормы і патэнцыяльныя магчымасці словаўтваральнай сістэмы сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Адпаведнасць правілам словаўтварэння беларускай літаратурнай мовы. Словаўтваральныя марфалагічныя нарматыўныя мадэлі. Марфалагічныя асаблівасці ўтварэння аднатыпных слоў. Парушэнні і скажэнні словаўтваральных сувязей паміж словамі як вынік адступлення ад

словаўтваральных норм.

7. Марфалагічныя нормы

Правільнае выкарыстанне моўных сродкаў паводле іх прыналежнасці да пэўных зменных часцін мовы. Варыянтнасць форм – важны стылістычны рэсурс мовы. Варыянтнасць як вынік супярэчнасці паміж формай і зместам слова. Няўстоўлівасць марфалагічных норм. Адхіленні ад марфалагічных норм і іх прычыны. Шляхі іх ліквідацыі.

8. Лексічныя і фразеалагічныя нормы

Лексічныя нормы і прынцыпы мэтазгоднасці. Нармалізацыя (уніфікацыя) і законы лексічнай сістэмы. Лексічныя нормы – адлюстраванне гістарычных заканамернасцей развіцця нацыянальнай беларускай мовы.

Фразеалагічная норма і і сістэмныя адносіны мовы. Фразеалагічныя памылкі як вынік парушэння правільнасці, дарэчнасці і лагічнасці маўлення. Канструктыўная аформленасць, няправільная спалучальнасць, кантамінаванасць – парушэнне фразеалагічнай нормы.

9. Сінтаксічныя нормы

Сінтаксічныя нормы і граматычная сувязь слоў разнастайных прыназоўнікавых і беспрыназоўнікавых канструкцый (кіраванне і дапасаванне). Граматычныя недакладнасці як вынік парушэння заканамернасцей кіравання. Варыятыўнасць спосабаў выражэння формаў. Граматычныя формы дапасавання і памылкі пры іх выбары. Варыятыўнасць спосабаў і сродкаў выражэння думкі ў выказванні. Крытэрыі сінтаксічнай варыятыўнасці. Сінтактыка-стылістычная нарматыўнасць.

Модуль 2 «Камунікатыўныя якасці маўлення»

1. Правільнасць маўлення

Літаратурная норма. Тыпы норм. Варыянтнасць норм. Афразэпічныя і акцэнталагічныя нормы. Марфалагічныя нормы. Сінтаксічныя нормы. Лексічныя і фразеалагічныя нормы.

2. Дакладнасць маўлення

Дакладнасць словаўжывання. Сінанімія і дакладнасць маўлення. Паранімія і дакладнасць маўлення. Полісемія, аманімія і дакладнасць маўлення. Тэрміналогія і дакладнасць маўлення. Міжмоўная лексіка-семантычная інтэрферэнцыя. Спалучальнасць слоў і дакладнасць. Збыткоўнасць сродкаў выражэння і дакладнасць маўлення. Маўленчая недастатковасць.

3. Лагічнасць маўлення

Паняцце лагічнасці. Экстралінгвістычныя ўмовы лагічнасці маўлення.

Лінгвістычныя ўмовы лагічнасці маўлення.

4. Чысціня маўлення

Паняцце чысціні маўлення. Выкарыстанне ў маўленні дыялектных і прафесійных элементаў. Іншамоўныя словы і выразы ў маўленні. Маўленчыя штампы і канцылярызмы. Словы-паразіты. Жарганізмы.

5. Дарэчнасць маўлення

Паняцце дарэчнасці маўлення. Стылявая дарэчнасць. Сітуацыйна-кантэкстуальная дарэчнасць. Асобасна-псіхалагічная дарэчнасць.

6. Багацце маўлення

Паняцце багацця маўлення. Лексіка-фразеалагічнае і семантычнае багацце маўлення. Словаўтварэнне як крыніца маўленчага багацця. Граматычныя рэсурсы маўленчага багацця.

7. Выразнасць маўлення

Выразнасць і яе асноўныя ўмовы. Фанетычныя сродкі выразнасці. Мілагучнасць маўлення. Лексіка і фразеалогія як асноўная крыніца выразнасці маўлення. Граматыка і выразнасць маўлення. Паралінгвістычныя сродкі выразнасці.

Вучэбна-метадычная карта вучэбнай дысцыпліны

Модуль 1 «Нарматыўны аспект культуры маўлення»

| Нумар раздзела, тэмы | Назва раздзела, тэмы | Колькасць аўдыторных гадзін | | | | Колькасць гадзін кіруемай самастойнай работы | Формы кантролю ведаў |
|----------------------|---|-----------------------------|---------------------------------|----------------------|-------|--|----------------------|
| | | Лекцыі | Практычныя (семіарскія) заняткі | Лабараторныя заняткі | Іншае | | |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | | 6 | 9 |
| | I семестр | | | | | | |
| 1 | Уводзіны | | 2 | | | | |
| 2 | Нормы беларускай літаратурнай мовы | | 4 | | | | |
| 3 | Правільнасць маўлення і арфаэпічныя нормы | | 12 | | | | Тэст 1 |
| 4 | Акцэнталагічныя нормы | | 4 | | | | Тэст 2 |
| 5 | Арфаграфічныя нормы | | 12 | | | | Тэсты 3 і 4 |
| | II семестр | | | | | | |
| 6 | Словаўтваральныя нормы | | 4 | | | | Тэст 1 |
| 7 | Марфалагічныя нормы | | 12 | | | | Тэст 2 |
| 8 | Лексічныя і фразеалагічныя нормы | | 10 | | | | Тэст 3 |
| 9 | Сінтаксічныя нормы | | 8 | | | | Тэст 4 |
| | Усяго: | | 68 | | | | |

Модуль 2 «Камунікатыўныя якасці маўлення»

| Нумар раздзела, тэмы | Назва раздзела, тэмы | Колькасць аўдыторных гадзін | | | | Колькасць гадзін кіруемай самастойнай работы | Формы кантролю ведаў |
|----------------------|-----------------------|-----------------------------|----------------------------------|----------------------|-------|--|----------------------|
| | | Лекцыі | Практычныя (семінарскія) заняткі | Лабараторныя заняткі | Іншае | | |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | | 6 | 9 |
| | III семестр | | | | | | |
| 1 | Правільнасць маўлення | | 12 | | | | Тэст 1 |
| 2 | Дакладнасць маўлення | | 12 | | | | Тэст 2 |
| 3 | Лагічнасць маўлення | | 10 | | | | Тэсты 3 і 4 |
| | IV семестр | | | | | | |
| 4 | Чысціня маўлення | | 10 | | | | Тэст 1 |
| 5 | Дарэчнасць маўлення | | 6 | | | | Тэст 2 |
| 6 | Багацце маўлення | | 8 | | | | Тэст 3 |
| 7 | Выразнасць маўлення | | 10 | | | | Тэст 4 |
| | Усяго: | | 68 | | | | |

ІНФАРМАЦЫЙНА-ДАВЕДАЧНАЯ ЧАСТКА

I. ЛІТАРАТУРА (па модулях)

Модуль 1 «Нарматыўны аспект культуры маўлення»

Асноўная

1. Абабурка, М. Культура беларускай мовы/ М. Абабурка. – Мінск: Вышэйшая школа, 1994. – 122 с.
2. Асновы культуры маўлення і стылістыкі : Вуч. дапам./ У.В.Анічэнка, У.Д. Еўтухоў, В.А.Ляшчынская, Т.І.Тамашэвіч; пад. Рэд.У.В.Анічэнкі. – Мінск: Універсітэцкае, 1992. – 254 с.
3. Беларуская мова: Энцыкл./Беларус. Энцыкл.; Пад.рэд. А.Я.Міхневіча; Рэдкал.: Б.І.Сачанка (гал.рэд.) і інш. – Мінск: БелЭн, 1994. – 655 с.
4. Беларуская граматыка. Ч. 1. Мінск: Навука і тэхніка, 1985. – 431 с.
5. Граматыка беларускай мовы. Т. 1 Мінск: Народная асвета, 1962. – 540с.
6. Культура мовы журналіста: зб.наук.арт.. – Мінск. 1982-1992, вып. 1-6.
7. Лепешаў, І.Я. Асновы культуры мовы і стылістыкі/ І.Я. Лепешаў. – Мінск, 1989.
8. Наркевіч, А.І. Практычны курс сучаснай беларускай мовы:вуч дапаможнік/ А.І.Наркевіч. – Мінск: Універсітэцкае, 1992. – 320 с.
9. Сцяцко, П. Культура мовы/ П.Сцяцко. – Мінск: Тэхналогія, 2002. – 444с.
10. Сцяцко, П. Увага: формы ступеняў параўнання// Наша слова. 1991. 28 жніўня; 3 верасня.
11. Сцяцко, П. Нарматыўнасць трывальна-часавых формаў дзеяслова// Роднае слова.1992. № 11. С.43-46, 76.
12. Сцяцко, П. Сапега, Сапегу, Сапегам: Як скланяюцца прозвішчы// Роднае слова. 1995. № 6.
13. Сцяцко, П. Корань, карані, карэнне: Натуральныя і штучныя множналікавыя формы назоўнікаў// Роднае слова. 1996. № 4.
14. Сцяцко, П. Пільнавацца словаўтваральных нормаў// Наша слова. 1996. № 18.
15. Сцяцко, П. Натуральнасць формы і дакладнасць думкі// Наша слова. 1997. № 17.
16. Іўчанкаў, В. Беларускі правапіс у апорных схемах: паводле новай рэдакцыі “Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”/ В. Іўчанкаў. – Мінск: Пачатковая школа , 2010. – 56 с.
17. Іўчанкаў, В.І. Беларуская арфаграфія: апавяданні і гісторыі/ В.І.Іўчанкаў. – Мінск : Пачатковая школа, 2010. – 304 с.
18. Сямешка, Л. І. Беларуская мова. Вучэбны дапаможнік. – Мінск: Сучаснае слова, 1999. – 224 с.
19. Сямешка, Л.І., Шкраба, І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мінск: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
20. Шуба, П. П. Сучасная беларуская мова. Марфаналогія. Марфалогія/ П.П. Шуба.—Мінск: Універсітэцкае, 1987. – 334 с.

Дадатковая

1. Бурак, Л.І. Сучасная беларуская мова: Сінтаксіс. Пунктуацыя. Вучэб. дапаможнік для філал. фак. ун-таў/ Л. І. Бурак. – Мінск: Універсітэцкае, 1987. – 320 с.
2. Лепешаў, І.Я. Фразеалогія сучаснай беларускай мовы/І.Я.Лепешаў.— Мінск, 1998.
3. Рамза, Т. Р. Сінтаксіс: Тэарэтычны курс: вучэб.дапаможнік/Т. Р. Рамза. – 2-е выд..—Мінск: БДУ, 2006. – 214 с.
4. Сучасная беларуская мова. Лексікалогія. Фанетыка. Арфаграфія. – Мінск, 1993. – 206 с.
5. Сцяцко, П.У. Уводзіны ў мовазнаўства/ П.У Сцяцко. – Гродна:ГРДУ, 2001. – 229 с.
6. Сцяцко, П. Сваё і чужое: Дзеясловы на –аваць і –іраваць у сучаснай беларускай мове// Роднае слова, 1992. № 7-8. – С. 74-76.
7. Сцяцко, П. Натуральныя беларускія слова і іх штучныя заменнікі// Роднае слова. 1993. № 4.—С. 37-40.
8. Сцяцко, П. Фіналі –ій, –ый. Ці ўласцівыя яны беларускай мове?// Роднае слова. 1993. № 8. – С.28-31.
9. Сцяцко П. Родная мова – мова навукі: Праблемы нармавання лінгвістычнай тэрміналогіі// Роднае слова. 1996. № 4.—С. 3-14.
10. Сіплівеня, Ж. Словаўтварэнне прыметнікаў ад іншамойных назоўнікаў у сучаснай беларускай літаратурнай мове / Пад рэд. П.Сцяцко.—Гродна, 2000.
11. Шакун, Л. М. Словаўтварэнне/ Л.М.Шакун.—Мінск, 1978. – 128с.
12. Янкоўскі, Ф. М. Гістарычная граматыка беларускай мовы: вуч. дапаможнік/ Ф.М.Янкоўскі. – Мінск: Вышэйшая школа, 1989.—301 с.

Модуль 2 «Камунікатыўныя якасці маўлення»*Асноўная*

1. Абабурка, М. Культура беларускай мовы / М. Абабурка. – Мінск : Вышэйш. шк., 1994. – 122 с.
2. Асновы культуры маўлення і стылістыкі : вучэб. дапам. / У. В. Анічэнка [і інш.] ; пад рэд. У. В. Анічэнкі. – Мінск : Універсітэцкае, 1992. – 254 с.
3. Багамолава, А. М. Стылістыка і культура беларускага маўлення : вучэб. дапам. / А. М. Багамолава, Г. К. Семянькова. – Мінск : Изд-во Гревцова, 2012. – 304 с.
4. Боярина, Е. Л. 2000 русских и 2000 белорусских идиом, фразеологизмов и устойчивых словосочетаний (словарь с пояснениями и примерами использования) / авт.-сост.: Е. Л. Боярина, В. Н. Сивчиков. – Минск : Попурри, 2006. – 352 с.

5. Булыка, А. М. Красамоўства ў Беларусі : хрэстаматыя / А. М. Булыка, Л. М. Мінакова, А. А. Станкевіч. – Мінск : Універсітэцкае, 2002. – 181 с.
6. Голуб, И. Б. Стилистика русского языка. – М. : Рольф; Айрис-пресс, 1997. – 448 с.
7. Голуб, И. Б. Упражнения по стилистике русского языка : учеб. пособие для вузов / И. Б. Голуб. – М. : Рольф; Айрис-пресс, 1997. – 240 с.
8. Граматычны слоўнік дзеяслова / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовазнаўства імя Я. Коласа ; уклад. В. П. Русак [і інш.] ; навук. рэд. А. І. Падлужны, В. П. Русак. – Мінск : Беларус. навука, 2007. – 1252 с.
9. Граматычны слоўнік назоўніка / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы ; уклад. Г. У. Арашонкава [і інш.] ; навук. рэд. А. Я. Міхневіч, В. П. Русак. – Мінск : Беларус. навука, 2008. – 1379 с.
10. Граматычны слоўнік прыметніка, займенніка, лічэбніка, прыслоўя / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы ; уклад. Н. П. Еўсіевіч [і інш.] ; навук. рэд. В. П. Русак. – Мінск : Беларус. навука, 2009. – 1176 с.
11. Дуброўскі, А. Рэцэнзіі ў газеце «Літаратура і мастацтва»: праблемы стылістыкі і культуры маўлення / А. Дуброўскі // Журналістыка-2012: стан, праблемы і перспектывы : матэрыялы 14-й Міжнар. навук. канф., Мінск, 6–7 снежня 2012 г. / рэдкал.: С.В. Дубовік (адк. рэд.) [і інш.] – Вып. 14. – Мінск : БДУ, 2012. – С. 235–238.
12. Іўчанкаў, В. І. Медыярыторыка: рытарычныя асновы журналістыкі, лінгвістыка публіцыстычнага тэксту, дыскурсны аналіз сродкаў масавай інфармацыі : курс лекцый / В. І. Іўчанкаў. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2009. – 280 с.
13. Кароткая граматыка беларускай мовы : у 2 ч. / навук. рэд. А. А. Лукашанец. – Мінск : Беларус. навука, 2007–2009. – 2 ч.
14. Каўрус, А. А. Да свайго слова. Пытанні культуры мовы / А. А. Каўрус ; пад агул. рэд. У. І. Куліковіча. – Мінск : РІВШ, 2011. – 344 с.
15. Лепешаў, І. Я. Асновы культуры мовы і стылістыкі: практыкум : вучэб. дапам. / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Універсітэцкае, 1989. – 207 с.
16. Лепешаў, І. Я. Культура маўлення : дапам. / І. Я. Лепешаў. – Гродна : ГрДУ, 2007. – 204 с.
17. Лепешаў, І. Я. Лінгвістычны аналіз тэксту : вучэб. дапам. / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Вышэйш. шк., 2009. – 287 с.
18. Лепешаў, І. Я. Практыкум па беларускай мове : вучэб. дапам. / І. Я. Лепешаў, Г. М. Малажай, К. М. Панюціч. – Мінск : Вышэйш. шк., 2005. – 316 с.
19. Пішам па-беларуску: даведнік па арфаграфіі і пунктуацыі з каментарыямі : дапам. для агульнаадукац. устаноў з беларус. і рус. мовамі навучання / З. І. Бадзевіч [і інш.]. – Мінск : Аверсэв, 2010. – 191 с.

20. Плещенко, Т. П. Основы стилистики и культуры речи : учеб. пособие для студентов вузов / Т. П. Плещенко, Н. В. Федотова, Р. Г. Чечет ; под ред. П. П. Шубы. – Минск : ТетраСистемс, 1999. – 240 с.
21. Плещенко, Т. П. Стилистика и культура речи: практические занятия : учеб. пособие для студентов вузов / Т. П. Плещенко, Н. В. Федотова, Р. Г. Чечет ; под ред. П. П. Шубы. – Минск : ТетраСистемс, 1999. – 304 с.
22. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мінск : Нац. цэнтр прававой інфарм. Рэсп. Беларусь, 2008. – 144 с.
23. Практыкум па стылістыцы беларускай мовы : у 2 ч. / аўт.-склад.: М. Я. Цікоцкі, А. М. Цікоцкі. – Мінск : БДУ, 2001–2005. – 2 ч.
24. Слоўнік беларускай мовы / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літ. імя Я. Коласа і Я. Купалы ; уклад. Н. П. Еўсіевіч [і інш.] ; навук. рэд. А. А. Лукашанец, В. П. Русак. – Мінск : Беларус. навука, 2012. – 916 с.
25. Солганик, Г. Я. Стилистика современного русского языка и культура речи : учеб. пособие для студ. фак. журналистики / Г. Я. Солганик, Т. С. Дроняева. – 2-е изд., испр. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 256 с.
26. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожинной. – М. : Флинта : Наука, 2003. – 696 с.
27. Сучасная беларуская літаратурная мова. Лексікалогія. Фанетыка. Арфаграфія : вучэб. дапам. / М. Ц. Кавалёва [і інш.]. – 3-е выд., дапрац. і дапоўн. – Мінск : Вышэйш. шк., 1993. – 206 с.
28. Сцяцко, П. Культура мовы / П. Сцяцко. – Мінск : Тэхналогія, 2002. – 444 с.
29. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5 т. / пад агульн. рэд. К. К. Атраховіча (Кандрата Крапівы). – Мінск, 1977–1984. – 5 т.
30. Энциклопедический словарь-справочник. Выразительные средства русского языка и речевые ошибки и недочеты / под ред. А. П. Сковородникова. – М. : Флинта : Наука, 2005. – 480 с.
31. Цікоцкі, М. Я. Стылістыка беларускай мовы : вучэб. дапам. для фак. журналістыкі / М. Я. Цікоцкі. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мінск : Універсітэцкае, 1995. – 294 с.
32. Цікоцкі, М. Я. Стылістыка тэксту : вучэб. дапам. для студэнтаў выш. навуч. устаноў філалаг. профілю / М. Я. Цікоцкі. – Мінск : Беларус. навука, 2002. – 223 с.
33. Шкраба, І. Р. Самабытнае слова : слоўнік бел. безэквівалентнай лексікі (у рускамоўным дачыненні) / І. Р. Шкраба. – Мінск : БелЭн, 1994. – 223 с.
34. Язык средств массовой информации : учебное пособие для вузов / под ред. М. Н. Володиной. – М. : Академический проект; Альма Матер, 2008. – 760 с.
35. Яўневіч, М. С. Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы : падруч. для студэнтаў філалаг. спецыяльнасцей устаноў, якія забяспечваюць атрыманне вышэйшай адукацыі / М. С. Яўневіч, П. У. Сцяцко. – Мінск : Аверсэв, 2006. – 286 с.

Дадатковая

1. Басава, Г. І. Месца дысцыпліны «Культура маўлення журналіста» ў сістэме журналісцкай адукацыі / Г. І. Басава, В. І. Дзесюкевіч. – Веснік БДУ. – Серыя 4. – 2011. – № 1. – С. 72–74.
2. Беларускі правапіс: што змянілася : памятка-падказка. – Мінск : Аверсэв, 2011. – 28 с.
3. Болотнова, Н. С. Филологический анализ текста : учеб. пособие / Н. С. Болотнова. – 4-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 520 с.
4. Вучэбная праграма па дысцыпліне «Культура маўлення журналіста» спецыяльнасці перападрыхтоўкі 1-23 01 73 «Сродкі масавай інфармацыі» / Беларус. дзярж. ун-т ; склад.: Г. І. Басава, В. І. Дзесюкевіч. – Мінск, 2011. – 16 с.
5. Вучэбная праграма па дысцыпліне «Культура маўлення» спецыяльнасці перападрыхтоўкі 1-23 01 74 «Літаратурна-мастацкая творчасць» / Беларус. дзярж. ун-т ; склад.: Г. І. Басава, В. І. Дзесюкевіч. – Мінск, 2011. – 14 с.
6. Культура маўлення / уклад. А.У. Дуброўскі ; пад рэд. Г.І. Басавай. – Мінск : БДУ, 2013. – 100 с.
7. Риторические основы журналистики. Работа над жанрами газеты : учеб. пособие / З. С. Смелкова [и др.]. – 6-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 320с.

II. Рэкамендацыі па арганізацыі самастойнай працы

У працэсе вывучэння дысцыпліны «Культура маўлення» студэнтам прапануецца практычна рэгулярна працаваць з многімі матэрыяламі СМК і тэкстамі навуковага, мастацкага і публіцыстычнага стыляў, каб не толькі выявіць маўленчыя нормы ўсіх узроўняў мовы, а набыць практычныя навыкі рэдагавання, выпрацаваць уменне праяўляць творчую дзейнасць як спецыяліста па стварэнні аўтарскіх прац.

Валодаць літаратурнымі нормамаі і іх варыянтамі, тыпамі памылак і шляхамі іх ліквідацыі – г.зн. умець правільна перадаць свае думкі праз пасрэдніцтва усіх сродкаў літаратурнай мовы, бо культура маўлення якраз і прадугледжвае ўзаемадзеянне норм з мэтай афармлення граматычнага выказвання.

Неабходнасць пастаянна ўдасканальваць сваю кампетэнцыю для якаснага рэдагавання тэкстаў патрабуе таксама ад будучага рэдактара пастаянна сачыць за выхадам новай даведчнай літаратуры з тым, каб быць не толькі журналістам, а і сапраўдным літаратурным рэдактарам.

Студэнтам будзе прапанавана зрабіць рэфератыўную працу па абранай тэме ў адпаведнасці з праграмным матэрыялам дысцыпліны. Гэта дазволіць ім апрабаваць свае тэарэтычныя і практычныя набыткі падчас заняткаў.

Прыкладны спіс тэм рэфератаў (модуль 1)

1. Мова радыёматэрыялаў (тэлемаатэрыялаў) і арфаэпічная норма (матэрыял на выбар).

2. Новае ў беларускім правапісе.
3. Змены ў новых правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі.
4. Мова і мысленне.
5. Мова і культура.
6. Мова і маўленне.
7. Нормы беларускай літаратурнай мовы ў газетных матэрыялах (газета або часопіс на выбар).
8. Праяўленне марфалагічнай нормы ў газетных матэрыялах (газета на выбар).
9. Інтанацыйная норма ў маўленні дыктараў радыё (праграма на выбар).
10. Арфаэпічная норма ў матэрыялах навасных перадач беларускага тэлебачання.
11. Арфаэпічная норма маўлення дыктараў тэлеканала (тэлеканал і праграма на выбар).
12. Праяўленне сінтаксічнай нормы ў газетных матэрыялах (матэрыял на выбар).
13. Акцэнталагічная норма ў маўленні вядучых тэлепраграм (праграма на выбар).
14. Нарматыўнае слова ў сістэме і структуры маўлення.
15. Словаўтваральная сістэма і норма.
16. Правілы сінтаксічнай сувязі слоў ў словазлучэнні (на матэрыяле публіцыстычных тэкстаў).
17. Нарматыўнасць прыназоўнікавых і беспрыназоўнікавых канструкцый.
18. Агульныя законы спалучэння лексічных адзінак.
19. Парушэнне правіл пабудовы словазлучэнняў.
20. Агульнапрынятая сінтаксічная спалучальнасць слоў.
21. Асаблівасці беларускага кіравання (на матэрыяле газет і часопісаў).
22. Правільнасць выбару фразеалагічнай адзінкі (на матэрыяле газет і часопісаў).
23. Нематываваныя парушэнні фразеалагічнай нормы.
24. Марфалагічная норма і парадыгма (на газетных матэрыялах).
25. Праяўленне арфаграфічнай нормы ў публіцыстычных тэкстах.
26. Правілы вымаўлення некаторых (спецыфічных для беларускай мовы) гукаў моцнай пазіцыі.
27. Правілы, заснаваныя на пазіцыйных чаргаваннях гукаў (вымаўленне гукаў слабых пазіцый).
28. Нарматыўнае вымаўленне спалучэнняў гукаў на стыку марфем.
29. Нарматыўнасць перадачы асіміляцыйнай і этымалагічнай мяккасці гукаў.
30. Адхіленні ад норм літаратурнага вымаўлення пад уплывам напісання.
31. Разнавіднасці памылак у звязным маўленні.
32. Тыпы парушэнняў сучаснай беларускай літаратурнай мовы.
33. Варыянтнасць агульнапрынятых норм на ўсіх узроўнях мовы (узровень мовы на выбар).

34. Парушэнне арфаграфічнай нормы (на газетных матэрыялах).
35. Уплыў беларускіх гаворак на арфаэпічную норму.

Прыкладны спіс тэм рэфератаў (модуль 2)

1. Культура маўлення як навуковая дысцыпліна. Тэарэтычная канцэпцыя культуры маўлення, яе аспекты.
2. Культура маўлення і яе складнікі. Моўны, камунікатыўны і этычны кампаненты культуры маўлення.
3. Формы кадыфікацыі літаратурнай мовы.
4. Паняцце «норма літаратурнай мовы». Разнавіднасці нормы. Функцыі нормы.
5. Тыпы нормаў. Ваганні нормы.
6. Граматычныя нормы. Ужыванне родавых формаў назоўнікаў.
7. Склон назоўнікаў. Лік назоўнікаў.
8. Нормы ўжывання лічэбнікаў.
9. Ужыванне дзеяслоўных формаў.
10. Арфаэпічныя нормы сучасных беларускай і рускай моў.
11. Арфаграфічныя нормы. Рэформа арфаграфіі.
12. Лексічныя нормы.
13. Слоўнікі-даведнікі арталогічнага тыпу, іх культурная і навуковая значнасць. Тыпы арталогічных слоўнікаў сучасных беларускай і рускай моў.
14. Роля СМІ ў фарміраванні сучасных нормаў маўлення густу.
15. Сродкі масавай інфармацыі і культура маўлення.
16. Функцыі публіцыстычнага стылю.
17. Загалавак і яго роля ў структуры публіцыстычнага тэксту.
18. Паняцце аб дыскурсе.
19. Асаблівасці медыядыскурсу.
20. Роля ацэнкі ў друку, уплыў на яе сацыяльных фактараў.
21. Ацэнка і захаванне этычных нормаў.
22. Функцыі мовы, іх спалучэнне і рэалізацыя ў публіцыстычным тэксце.
23. Штамп як з'ява псеўдаэкспрэсіі, увасабленне стандарту. Розніца паміж штампам і клішэ.
24. Выразнасць як уласцівасць медыятэксту. Сродкі маўленчай выразнасці і іх выкарыстанне ў медыятэксце.
25. Фігуры, тропы, аказіяналізмы і іх функцыі ў тэкстах перыядычнага друку.
26. Алюзія, яе разнавіднасці і роля ў мове СМІ.
27. Асноўныя кірункі ўдасканалення маўленчых навыкаў журналістаў.
28. Запазычанні. Тыпы сучаснага жаргону. Канцылярыт, яго праявы ў мове і маўленні.
29. Маўленчыя штампы. Няправільнае ўжыванне слова. Беднасць слоўніка.
30. Асноўныя якасці добрага маўлення.
31. Віды парушэнняў выразнасці і зразумеласці маўлення і іх

выпраўленне.

32. Змешчаны лагічны націск. Спосабы перадачы лагічнага націску.
33. Няправільнае разуменне значэння словаформы. Амаформы, заканамернасці іх успрыняцця.
34. Камунікатыўная дакладнасць маўлення.
35. Сцісласць маўлення. Збыткоўныя словы. Адносіны ўключэння значэння аднаго слова ў другое.
36. Паўната маўлення. Пропуск неабходнага звяна.
37. Лагічнасць маўлення.
38. Праблемы эфектыўнасці камунікацыі.
39. Паняцце пра аратарскае майстэрства. Аратар і яго аўдыторыя.
40. Падрыхтоўка публічнага выступлення.
41. Пісьмовае маўленне.
42. Кампазіцыя маўлення.
43. Тэхніка маўлення і яе складнікі.
44. Прынцыпы кантакту з аўдыторыяй.
45. Паняцце этыкету. Этыкет дзелавых зносін.
46. Моўны воблік газеты, часопіса (на прыкладзе канкрэтнага выдання).
47. Актуальныя працэсы ў рускай і беларускай мовах пачатку XXI ст.

III. Прыкладныя пытанні па блоках да заліку

Модуль 1 «Нарматыўны аспект культуры маўлення»

1. Ахарактарызаваць важнейшыя правілы вымаўлення галосных гукаў і іх спалучэнняў у розных фанетычных пазіцыях.
2. Ахарактарызаваць важнейшыя правілы вымаўлення зычных гукаў і іх спалучэнняў у розных фанетычных пазіцыях.
3. Прасачыць фарміраванне і заснаванне сістэмы арфаэпічных норм і правіл вымаўлення.
4. Ахарактарызаваць вымаўленне ненаціскных галосных у розных пераднаціскных і паслянаціскных складах.
5. Ахарактарызаваць вымаўленне спалучэнняў галосных у розных словах славянскага і неславянскага паходжання.
6. Прасачыць вымаўленне галосных О, Э ў ненаціскных складах.
7. Ахарактарызаваць магчымыя памылкі ў вымаўленні зычных гукаў Р, Ж, Ш, Ч, ДЖ, ДЗ, Г.
8. Прааналізаваць на прыкладах вымаўленне зычных гукаў Р, Ж, Ш, Ч, ДЖ, ДЗ, Г.
9. Ахарактарызаваць вымаўленне спалучэнняў двух аднолькавых зычных на стыку прыстаўкі, кораня і суфікса.
10. Ахарактарызаваць асаблівасці вымаўлення спалучэнняў зычных на стыку марфалагічных частак слова і ў каранёвай марфеме.
11. Ахарактарызаваць акцэнтацыйныя адметнасці ў складаных словах.
12. Прасачыць на прыкладах уласна-акцэнталагічную і фаналагічную функцыі націску ў слове.

13. Даць характарыстыку акцэнталагічнай варыянтнасці.
14. Ахарактарызаваць прычыны парушэння арфаэпічных норм.
15. Прасачыць нормы націску ў паўназначных і непаўназначных часцінах мовы (энклітыкі, праклітыкі).
16. Словаўтваральныя нормы і і аддзяяслоўныя назоўнікі.
17. Асаблівасці словаўтваральнай нормы ў прыметніках са значэннем прыналежнасці.
18. Падаць на прыкладах няўстойлівасць марфалагічных норм.
19. Разгледзець варыянтнасць у граматычным родзе.
20. Прасачыць адхіленні ад нормы ва ўтварэнні ступеняў параўнання прыметнікаў.
21. Адхіленні ад нормы ва ўжыванні слоў з неўласцівымі формамі роду назоўнікаў.
22. Адхіленні ад нормы ва ўжыванні складанай формы дзеяслова прошлага часу.
23. Даказаць на прыкладах, што лексічная норма (дакладнасць, дарэчнасць) дыктуецца прынцыпам мэтазгоднасці.
24. Выражэнне лексічнай нормы ў агульнапрынятых спалучэннях.
25. Уплыў лексічнай нормы на семантычную структуру традыцыйных слоў.
26. Памылкі ва ўжыванні фразеалагізмаў, звязаныя з працэсамі кантамінацыі розных устойлівых зваротаў.
27. Парушэнне літаратурнай нормы ва ўжыванні займеннікаў.
28. Уплыў наяўнасці варыянтных форм на марфалагічную норму.
29. Змяненне нарматыўнасці кіравання ў залежнасці ад лексічнага значэння дзеяслова.
30. Памылкі пры выбары граматычных форм дапасавання.
31. Нарматыўныя асаблівасці беларускага кіравання.
32. Граматычная сувязь слоў у прыназоўнікавых і беспрыназоўнікавых канструкцыях і сінтаксічная норма.
33. Прааналізаваць выпадкі нічым не апраўданага парушэння формы або семантыкі фразеалагізма.

Ахарактарызаваць магчымыя парушэнні ўжывання словазлучэнняў (аналітызм, апрошчанне, ускладненне, кантамінацыя (лексічная і граматычная)).

Модуль 2 «Камунікатыўныя якасці маўлення»

1. Літаратурная норма. Тыпы норм.
2. Варыянтнасць норм.
3. Афараэпічныя і акцэнталагічныя нормы.
4. Марфалагічныя нормы.
5. Сінтаксічныя нормы.
6. Лексічныя і фразеалагічныя нормы.
7. Дакладнасць словаўжывання.

8. Сінанімія і дакладнасць маўлення.
9. Паранімія і дакладнасць маўлення.
10. Полісемія, аманімія і дакладнасць маўлення.
11. Тэрміналогія і дакладнасць маўлення.
12. Міжмоўная лексіка-семантычная інтэрферэнцыя.
13. Спалучальнасць слоў і дакладнасць.
14. Збыткоўнасць сродкаў выражэння і дакладнасць маўлення.
15. Маўленчая недастатковасць.
16. Паняцце лагічнасці.
17. Экстралінгвістычныя ўмовы лагічнасці маўлення.
18. Лінгвістычныя ўмовы лагічнасці маўлення.
19. Паняцце чысціні маўлення.
20. Выкарыстанне ў маўленні дыялектных і прафесійных элементаў.
21. Іншамоўныя словы і выразы ў маўленні.
22. Маўленчыя штампы і канцылярызмы.
23. Словы-паразіты. Жарганізмы.
24. Паняцце дарэчнасці маўлення.
25. Стылявая дарэчнасць.
26. Сітуацыйна-кантэкстуальная дарэчнасць.
27. Асобасна-псіхалагічная дарэчнасць.
28. Паняцце багацця маўлення.
29. Лексіка-фразеалагічнае і семантычнае багацце маўлення.
30. Словаўтварэнне як крыніца маўленчага багацця.
31. Граматычныя рэсурсы маўленчага багацця.
32. Выразнасць і яе асноўныя ўмовы.
33. Фанетычныя сродкі выразнасці. Мілагучнасць маўлення.
34. Лексіка і фразеалогія як асноўная крыніца выразнасці маўлення.
35. Граматыка і выразнасць маўлення.
36. Паралінгвістычныя сродкі выразнасці.

IV. Тэставыя заданні

Модуль 1 «Нарматыўны аспект культуры маўлення»

1. Моўная норма – гэта:
 - а) літаратурная норма;
 - б) агульнапрынятыя і абавязковыя для ўсіх носьбітаў мовы правілы вымаўлення слоў;
 - в) правілы націску;
 - г) правілы слова і формаўтварэння;
 - д) правілы пабудовы простых і складаных сказаў.

2. Культура маўлення – гэта:
 - а) валоданне нормамі вуснай формы літаратурнай мовы;
 - б) валоданне нормамі пісьмовай формы літаратурнай мовы;
 - в) валоданне правіламі вымаўлення;
 - г) валоданне правіламі націску;

- д) валоданне правіламі словаўтварэння;
- е) валоданне правіламі граматыкі.

3. Варыянтнасць норм – гэта:

- а) разнастайнасць норм;
- б) разнатыпнасць норм.

4. Адзначце нарматыўныя варыянты:

- а) лічба; б) прозьба; в) лёгкі; г) ад печы; д) без віны.

5. Адзначце варыянты з парушэннем літаратурнай нормы:

- а) скінуць; б) сліва; в) змена; г) схіліць; д) зверху; згінаць.

6. Адзначце правільныя варыянты:

- а) сшытак, б) перапішчык; в) ад'яжджаць; г) насвяшкі; д) бяс шуму.

7. Адзначце варыянты з парушэннем арфаэпічнай нормы:

- а) педінстытут; б) ва універсітэце; в) сын і брат; г) смех і грэх;
- д) Полацк і Віцебск; е) сястра і брат.

8. Якія словы напісаны з арфаграфічнай памылкай:

- а) цімкавіцкі; б) французскі; в) восенскі; г) гігантскі; д) праскі.

9. Якія назоўнікі ў родным склоне маюць канчатак у/ю:

- а) стол; б) торф; в) гушчар; г) вулей; д) скарб; е) гнеў.

10. Якія прыметнікі напісаны з арфаграфічнай памылкай:

- а) рамэна-раланаўскі; б) чорнавокі; в) даўгачаканы;
- г) студзенскі; д) студэнтскі; е) палесскі; ё) таганроцкі.

11. Выдзеліце няправільна пабудаваныя словазлучэнні:

- а) у трох кроках ад дома; б) тры пятых насельніцтва;
- в) чатыры вясёлых таварышы; г) пяцёра гімназій.

12. Вызначце словазлучэнні з граматычнымі памылкамі:

- а) меншы аднагодкаў; б) старэйшы выкладчык;
- в) больш ярчэйшае святло; г) найразумны чалавек.

13. Вызначце нарматыўныя марфалагічныя формы:

- а) некага; б) некалі; в) няма дзе; г) няма чаго; д) няма з кім.

14. Адзначце правільныя варыянты словаформаў меснага склону:

- а) у тунэле; б) у Гомеле; в) у вестыбюле; г) аб брату; д) аб мужу;
- е) аб герою; ё) аб Цімоху; ж) аб Васілі; з) аб Іване; і) аб дзеду.

15. Адзначце словы, у якіх падкрэсленыя арфаграмы пішуцца згодна з марфалагічным прынцыпам:

а) носьбіт; в) у дзежцы; д) у лоддцы;

б) гарадскі; г) буггскі; е) боязь;

16. Запішыце побач, як вымаўляюцца падкрэсленыя зычныя і спалучэнні зычных:

расчасаць _____, сведчыць _____, адтачыць _____

нясвіжскі _____, дзверы _____, падказаць _____

у дзежцы _____, сшыты _____.

17. Запішыце арфаграфічна наступныя словы: [апклаччык], [атплата], [бутка], [душка], [лотка], [маччына], [л'ох'і].

Модуль 2 «Камунікатыўныя якасці маўлення»

1. Сярод гэтага стаялі келіхі з вясёлкавага старажытнага шкла, якога зараз на вагу золата не знойдзеш.
2. Збіранне і вывучэнне фальклору – невычэрпнай крыніцы вуснай народнай творчасці – заўсёды застаецца ў цэнтры ўвагі вучоных, пісьменнікаў...
3. Ціха, зморанай хадой, Раманенка ступаў па родных вуліцах, паміж гаснучага полымя, якое бялітасна знішчала рэшткі знаёмых хат.
4. Розныя аспекты літаратурнай дзейнасці В. Р. Бялінскага, у тым ліку і методыка вывучэння яго творчасці ў школе, неаднойчы прыцягвалі ўвагу даследчыкаў.
5. Даніла яшчэ ў жніўні месяцы не збіраўся быць партызанам.
6. Табе ўдалося хітра абвесці вакол пальца бацьку і маці.
7. Праводзяцца сачыненні на матэрыяле самастойных назіранняў вучняў ці ўражанняў дзяцей, выкліканых пэўнымі падзеямі.
8. Глядзі, Пракопка, у абодвы, ведай, якую птушку сцеражэш.
9. Народныя песні спявалі дзве старэнькія бабулі.

Тэст № 4

- а) Якія камунікатыўныя якасці маўлення парушаюцца ў наступных сказах?
- б) У чым заключаюцца памылкі?
- в) Як можна выправіць сказы?

1. Невялікі гарадок купаўся ў сонечных праменнях.
2. І не верыцца, што ў гэты час на зямлі адны людзі здзекуюцца над другімі, што існуе смерць, гора, жудасць.
3. Перасталі яны, моладзь наша, зямлю паважаць, цаніць яе, любіць.
4. Нехта паспрабаваў пакпіць над ім.
5. Вызначаецца мэта ўрока: прывіць у вучняў любоў да прыроды.
6. Хлопчык весела прыжмурвае тварык замураваны свой.

7. Не сплю. Ну, недзе гадзіну, другую падрамлю, а так усю ноч, хоць вока выкалі.
8. Трэба, каб вучні ўмелі адрозніваць значэнне слова ад перамены націску ў ім, правільна ставілі націск у словах.
9. Вельмі цяжка і немагчыма перадаць аб'ём болю і цярпення, якія перанесла Гродзеншчына ў вайну.
10. Мова паэзіі эканомная – у параўнанні з размоўнай і ў параўнанні з іншымі відамі літаратуры.
11. Адны ад факта ідуць да высновы, вываду, узвышаюцца да абагульнення, іншыя ад агульнай думкі спускаюцца да факта.
12. У шчаслівай кашулі нарадзіўся.
13. Перакладаючы паэму А. С. Пушкіна “Яўгеній Анегін”, Янку Купалу прыйшлося ўжыць слова моц у творным склоне.
14. Чытаючы раман “Трэцяе пакаленне”, мяне вельмі зацікавіў лёс Міхала.
15. Клава была вельмі патрэбна яму ў жыцці. Якраз цётка памерла, і ён пераехаў да яе жыць.

Тэст № 5

1. Знайдзіце фанетычную рысу (фанетычныя рысы), не ўласціваю (-ыя) беларускай літаратурнай мове:

- | | |
|-------------------------|----------------------------|
| а) прыстаўны [в]; | г) “дзеканне” і “цеканне”; |
| б) прыстаўныя [а], [і]; | д) мяккі гук [ч']; |
| в) устаўныя галосныя; | е) падоўжаныя зычныя. |

2. Адзначце правільны варыянт вымаўлення:

| | |
|--------------------------|--------------------------|
| а) [йі]ншы (іншы) | б) [і]ншы (іншы) |
| а) на пе[чц]ы (на печцы) | б) на пе[цц]ы (на печцы) |
| а) [з']гінуць (згінуць) | б) [з]гінуць (згінуць) |
| а) [шш]ытак (сшытак) | б) [сш]ытак (сшытак) |
| а) шэ[сц']ь (шэсць) | б) шэ[с'ц']ь (шэсць) |

3. Пастаўце націск:

дзецьмі, н(а/о)гу, руку, аб(а/о)іх, н(е/я)сла, в(е/я)зці, вусы, хто-н(е/і)будзь.

Тэст № 6

1. Пастаўце націск у адпаведнасці з літаратурнымі нормаў:

бульбяны, гліняны, жал(а/о)бны, жнів(а/о), л(а/о)пух, ц(э/а)ркава, чатырнаццаць.

2. Пастаўце націск:

алфавіт, дакумент, магазін, буйны (неспакойны), буйны (выдатны, найбольш прыкметны).

3. Вызначце род назоўнікаў (м, ж, н)

| | |
|--------|--------|
| дроб | шынель |
| медаль | гусь |

Тэст № 7

1. Знайдзіце памылковыя формы (падкрэсліце):
карэнні, каменні, каменне, калоссе.
2. Знайдзіце памылковыя формы (падкрэсліце):
дзверы, грудзь, крупа, каноплі, чорныя чарніла.
3. Пастаўце назоўнікі ў давальным склоне:
мяжа _____;
сястра _____;
дуга _____;
шчака _____;
ткачыха _____;
вышыня _____.
4. Утварыце простую форму вышэйшай ступені параўнання ад прыметнікаў:
шырокі _____;
доўгі _____.
5. Напішыце лічэбнік у творным склоне:
пяцьдзясят _____.
6. Утварыце формы другой асобы множнага ліку цяперашняга часу абвеснага ладу, пастаўце націскі ў іх:
браць _____;
крычаць _____;
есці _____.

Тэст № 8

1. Перакладзіце на беларускую мову:
вымершыя жывотныя _____;
переспевшыя яблыкі _____.
2. Выпраўце сказы.
а) За гэты год пабудаваны дзесяць новых школ.

- б) Гэта ўсё садзейнічала да таго, што парушальнікаў стала больш.

3. Перакладзіце на беларускую мову:
уход за больным _____;
заведуючай кафедрай _____.
4. Выберыце найбольш правільны адпаведнік для рускага фразеалагізма:
дело труба – а) справа труба; б) справа дрэнь.

ДАПАЎНЕННІ І ЗМЯНЕННІ
ДА ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ ПА ВЫВУЧАЕМАЙ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ
НА _____ / _____ НАВУЧАЛЬНЫ ГОД

| № п/п | Дапаўненні і змяненні | Падстава |
|-------|-----------------------|----------|
| | | |

Вучэбная праграма перагледжана і адобрана на пасяджэнні кафедры

Стылістыкі і літаратурнага рэдагавання (пратакол № _____ ад _____ 201 ____ г.)
(назва кафедры)

Загадчык кафедры

Доктар філалагічных навук прафесар _____
(ступень, званне) *(подпіс)*

___ В. І. Іўчанкаў
(І.ІнБ.Прозвішча)

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Дэкан факультэта

Кандыдат філалагічных навук дацэнт _____
(ступень, званне) *(подпіс)*

С. В. Дубовік
(І.ІнБ.Прозвішча)

